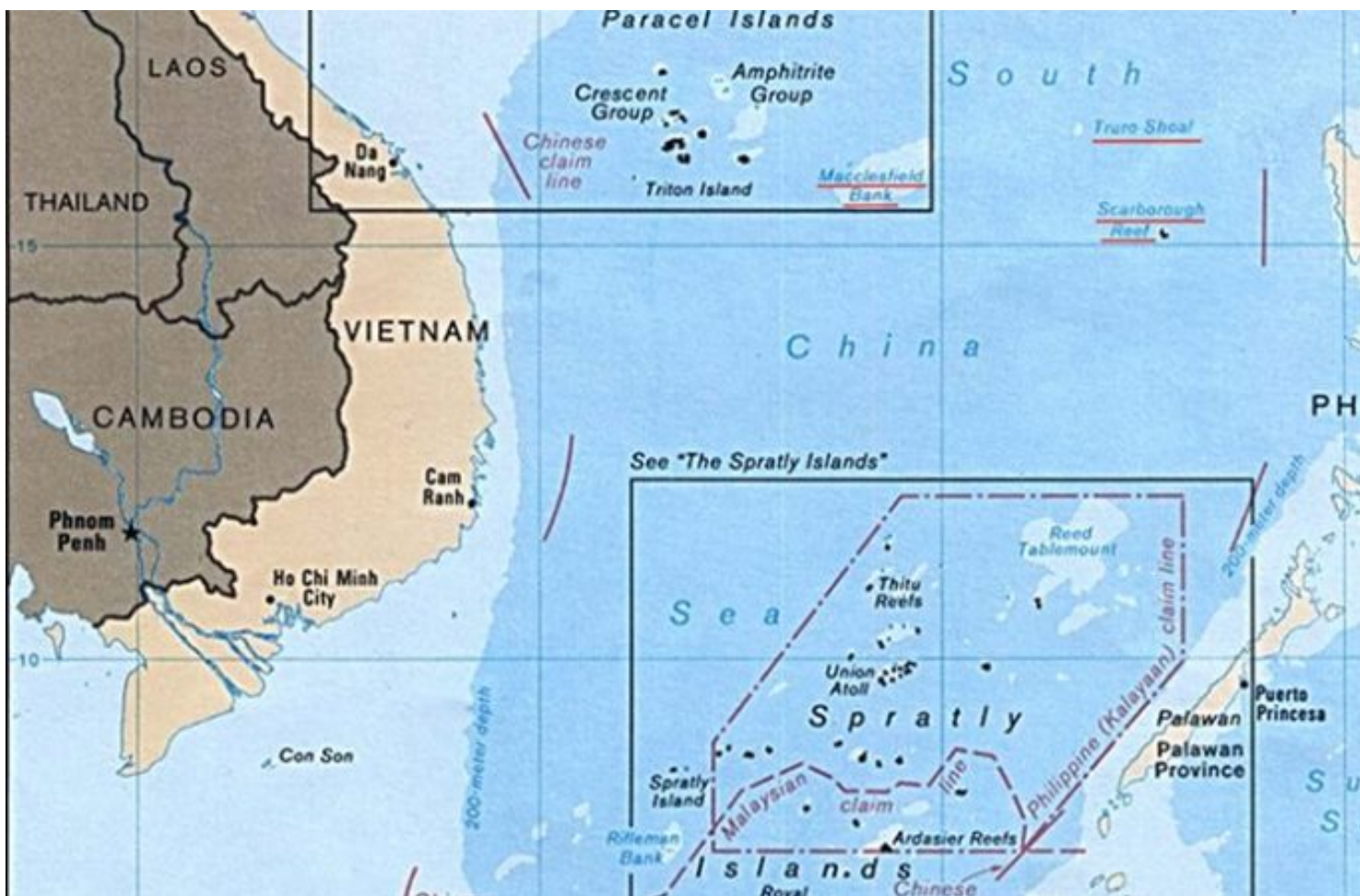

Những diện biển gần đây ở Biên Đông, một trong những tuyến đường biển sầm uất nhất trên thế giới, không chỉ đáng báo động mà còn nhiều khả năng biến thành một cuộc chiến tranh thực sự. Nếu điều đó xảy ra, hòa bình và ổn định ở Đông Nam Á sẽ tiêu tan.

Biên Đông. Ảnh: Cơ quan tình báo trung ương Mỹ

Kể từ đầu tháng 7, một tàu nghiên cứu lớn của Trung Quốc, được hỗ trợ bởi các tàu có vũ trang, đã xâm phạm vùng đặc quyền kinh tế (EEZ) của Việt Nam một cách bất hợp pháp. Philippines và Malaysia cũng đòi một số hình thức Trung Quốc ở phần lớn các vùng biển có tranh chấp ở Biển Đông.

Ai là người phải chịu trách nhiệm cho tình hình hiện nay? Các bên có tôn trọng luật pháp hay không? Liệu chiến tranh có phải là giải pháp cuối cùng để giải quyết tình hình cũng đang leo thang ở Biển Đông hay không?

Trước khi trả lời những câu hỏi này, chúng ta phải hiểu được Công ước Liên hiệp quốc về Luật Biển 1982 (UNCLOS) được công nhận rộng rãi trên thế giới. Theo công ước này, tất cả các quốc gia giáp biển đều có vùng EEZ 200 hải lý và vùng lãnh hải 12 hải lý hay thềm lục địa.

Ngoài trừ Đài Loan, tất cả các nước có tuyên bố chủ quyền ở Biển Đông - gồm Trung Quốc, Việt Nam, Malaysia, Philippines và Brunei - đều đã ký UNCLOS và phê chuẩn công ước này từ rất lâu. Indonesia, trên thực tế là quốc gia lãnh đạo của Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN), cũng đã ký và phê chuẩn công ước này. UNCLOS cấm việc sử dụng vũ lực hay đe dọa sử dụng vũ lực để giải quyết các tranh chấp trên biển.

Trung Quốc rõ ràng đã vi phạm UNCLOS khi tuyên bố chủ quyền đối với hơn 90% Biển Đông dựa trên Công ước 9 đảo gây tranh cãi, vốn là những đảo nhỏ phân mảnh biên giới biển. Yêu sách chủ quyền của Trung Quốc, dựa trên cái gọi là "các quy định lịch sử" vốn không có trong luật biển quốc tế, chính là vi phạm tuyên bố chủ quyền trên biển của Việt Nam, Philippines, Malaysia, Brunei và thậm chí là Indonesia - quốc gia không có yêu sách ở Biển Đông.

Tất cả những tuyên bố chủ quyền của Trung Quốc dựa trên Công ước 9 đảo và các quy định lịch sử đã bị Tòa Trọng tài Thường trực ở The Hague bác bỏ trong một phán quyết năm 2016. Tuy nhiên, Bắc Kinh không công nhận phán quyết này và tìm cách xác lập tuyên bố chủ quyền của mình mà theo Mĩ là thông qua các hành động đơn phương, phi pháp và có tính cưỡng ép.

Trung Quốc xây dựng trái phép các đảo nhân tạo thông qua việc bồi đắp các đảo này và xây dựng các căn cứ quân sự trên đó. Nỗ lực này cũng tìm cách ngăn chặn các hoạt động đánh bắt cá và khai thác các nguồn tài nguyên của các nước khác có yêu sách chủ quyền ở Biển Đông trong các vùng lãnh thổ hợp pháp của họ.

Xâm phạm EEZ của Việt Nam

Việc bồi đắp này, xảy ra ở Bãi Tráp Chính, đã cho thấy rõ ràng bản chất của Trung Quốc. Bãi Tráp chính, nằm trong EEZ của Việt Nam, cách bờ biển Việt Nam khoảng 200 hải lý và cách biên giới trên biển của Trung Quốc 600 hải lý. Tuy nhiên, Trung Quốc, dựa trên Công Ước 9 đảo mà tuyên bố Bãi Tráp chính nằm trong EEZ của họ.

Gần đây, Việt Nam đã ký hợp đồng với công ty Rosneft của Nga thu mua sản phẩm của nhà sản xuất dầu thô và khai thác dầu mỏ, khí đốt ở Bãi Tráp Chính. Nhằm ngăn chặn hoạt động khai thác dầu mỏ của Việt Nam, Trung Quốc đã triển khai tàu khảo sát Hải Dương của Cảnh sát 8 và nhiều tàu tuần tra bờ biển để ngăn chặn việc trang bị dầu. Một cách ngoan cố, Việt Nam kêu gọi các tàu Trung Quốc ngay lập tức phải rút ngay khỏi khu vực Bãi Tráp Chính.

Đây không phải là lần đầu tiên Trung Quốc làm như vậy. Năm 2017 và 2018, Trung Quốc đã buộc Việt Nam và công ty dầu mỏ Tây Ban Nha Repsol ngừng các hoạt động khai thác dầu ở khu vực này.

Gần đây, một tàu của Trung Quốc đã đâm và làm chìm một tàu đánh cá của Philippines đang neo đậu ở Bãi Cỏ Rong, cách đảo Palawan của Philippines 160 km.

Hàng trăm tàu có vũ trang của Trung Quốc thường xuyên hoạt động bất hợp pháp ở vùng biển xung quanh đảo Thập Tháp (Philippines gọi là đảo Pagasa), đe dọa các hoạt động của người dân địa phương Philippines.

Manila cũng bày tỏ sự phẫn nộ đối với việc 4 tàu chiến và tàu sân bay Liêu Ninh của Trung Quốc đi lách luật hợp pháp qua các vùng biển của Philippines.

Tháng 5/2019, các tàu tuần tra biển của Trung Quốc cũng tuần tra quanh cụm bãi cạn Luconia nằm trong EEZ của Malaysia.

Quốc tế lên án

Mỹ đã chỉ trích các hành động đơn phương và khiêu khích của Trung Quốc. Ngoại trưởng Mỹ Mike Pompeo phát ngôn Bộ Ngoại giao Mỹ Morgan Deann Ortogus gần đây đã nói với các phóng viên ở Washington như sau: "Việc Trung Quốc cưỡi đầu và quân sự hóa các tuyến đường tranh chấp ở Biển Đông, cùng với những nỗ lực khác nhằm khiến những tuyên bố chủ quyền phi pháp trên Biển Đông, bao gồm việc sử dụng lực lượng dân quân hàng hải để hăm dọa, cưỡng ép và đe dọa các quốc gia khác, làm xói mòn hòa bình và an ninh của khu vực".

Nhật Bản, Liên minh châu Âu (EU), Pháp, Đức, Anh, Canada, Úc và nhiều quốc gia khác đã lên án các hành động đơn phương của Trung Quốc ở Biển Đông và kêu gọi các bên có mặt trở lại đàm phán trên luật pháp tại khu vực này.

Hiệp hội Luật sư Dân chúng Quốc tế (IADL) - một hiệp hội có uy tín - đã lên án Trung Quốc vì phạm các quy định hợp pháp của Việt Nam ở Bãi Tầm Chính. Một tuyên bố gần đây của IADL có nội dung: "Hành động này rõ ràng vi phạm chủ quyền, quy định chủ quyền và quy định tài phán của Việt Nam theo quy định của UNCLOS 1982. IADL yêu cầu Trung Quốc ngay lập tức ngừng vi phạm chủ quyền, quy định chủ quyền và quy định tài phán của Việt Nam, đồng thời ngừng các hành vi làm phức tạp thêm tình hình và gia tăng căng thẳng giữa các bên có liên quan, đồng thời bắt đầu tập trung vào việc xây dựng lòng tin để duy trì an ninh, hòa bình và sự ổn định ở Biển Đông nói riêng và khu vực nói chung". IADL, được thành lập năm 1946, là một tổ chức phi chính phủ tham gia vào Hội đồng Kinh tế và Xã hội của Liên hợp quốc (ECOSOC).

Bắt chấp việc biển quốc tế lên án, Bắc Kinh đã thực hiện nhiều hành vi phi pháp, khiêu khích và có tính cưỡng ép ở Biển Đông. Vậy ASEAN và cộng đồng quốc tế có thể làm gì?

Ưu tiên đầu tiên và trọng tâm là lên án các hành động đơn phương khiêu khích của Trung Quốc, vi phạm luật quốc tế liên quan tới EEZ và các thềm lục địa của các quốc gia Đông Nam Á có đòi hỏi chủ quyền ở Biển Đông.

Công đồng quốc tế phải gây sức ép với Trung Quốc, bước tiếp theo ngay lập tức rút tàu Hải Dương của China 8 và các tàu thuyền khác khỏi Bãi Tầm Chính để giảm căng thẳng. Mọi người cũng rất hy vọng khi Trung Quốc giảm đây tình nguy hiểm rút khỏi Bãi Tầm Chính. Tuy nhiên, tàu khảo sát của Trung Quốc đã quay trở lại địa điểm khai thác hôm 15/8, gửi đi một thông điệp mạnh mẽ rằng Trung Quốc sẽ ở lại khu vực này cho tới khi hoạt động khai thác dầu khí ở đây dừng lại.

Không may là các quốc gia ASEAN không có sự thống nhất trong vận đơn Biển Đông. Indonesia, Việt Nam, Malaysia, Brunei và Philippines phải hỗ trợ các công đồng đất nước một phần theo chung giữa các quốc gia ASEAN. Vì ASEAN là một công đồng, do đó các quốc gia thành viên cần có sự đoàn kết trong vận đơn này. Một ASEAN đoàn kết sẽ trở thành đầu tàu trong các sáng kiến của khu vực để duy trì hòa bình, ổn định tại khu vực.

Dù có hành vi bất nhất các quốc gia như, song Trung Quốc vẫn là một đối tác quan trọng của ASEAN trong nhiều lĩnh vực. Ưu tiên cấp bách hiện nay là cần thúc đẩy Tuyên bố về ứng xử của các bên ở Biển Đông (DOC) để giảm căng thẳng và tránh xung đột.

Nếu có hòa bình, cả ASEAN và Trung Quốc có thể cùng nhau phát triển thịnh vượng. Chiến tranh không phải là giải pháp. Có thể sẽ mất nhiều thời gian để tìm ra một giải pháp cho tranh chấp ở Biển Đông, nhưng ở thời điểm hiện nay, chúng ta cần có một Bộ quy tắc ứng xử (COC) ngay lập tức cho tất cả các bên để giảm căng thẳng. Ưu tiên tiếp theo là bản dự thảo chung của COC gần đây đã được các bên đưa ra thảo luận, mở đường cho các cuộc đàm phán tiếp theo. Tất cả những gì chúng ta cần là một COC có hiệu quả, có sự ràng buộc pháp lý, dựa trên UNCLOS 1982 và các quy định khác của quốc tế. Ngoài ra, công đồng cần có quy định về đường hàng hải và quy định được bay qua các vùng biển ở Biển Đông.

IADL đã yêu cầu tất cả các nước có tuyên bố chủ quyền ở Biển Đông - những nước

Cộng đã ký UNCLOS - tuân thủ và tôn trọng các quy định hàng hải quốc tế. Tuyên bố của IADL có nội dung: "IADL thúc giục các bên có liên quan giải quyết tranh chấp bằng các biện pháp hòa bình dựa trên luật pháp quốc tế để duy trì hòa bình, ổn định và an ninh của khu vực".

Nếu không có trật tự luật pháp tối cao, các bên nhỏ và yếu sẽ luôn bị thua thiệt và các bên mạnh hơn sẽ được hưởng lợi. Nếu điều đó xảy ra, những nước bên ngoài khu vực sẽ nhảy vào và cộng đồng sẽ gia tăng. Đó không phải là một lựa chọn tốt. Hòa bình luôn là ưu tiên hàng đầu.

Veeramalla Anjaiah là một nhà báo thâm niên tại Jakarta và là tác giả của cuốn sách "Azerbaijan Seen from Indonesia". Bài viết được đăng trên [Eurasia Review](#).

Kim Nguyễn (gt)